

Eene nieuwe kerk.

<https://hdl.handle.net/1874/354294>

g. c.

8

Eene nieuwe Kerk.

TE ROTTERDAM,

BIJ M. WYT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendingenootschap.

1885.

No. 116.

*Uitgegeven door de H.H. B. J. ADRIANI en E. LAURILLARD
te Amsterdam, H. BROUWER te Groningen, M. D. DEELEMAN
te Rotterdam, A. DROST, DZ. te Delft, B. CH. LEDEBOER
te Loenen aan de Vecht, en C. SEPP te Amsterdam,
Gecommitteerden van het Nederlandsche Zendelinggenootschap
tot het opstellen, verzamelen en uitgeven van kleine Stukjes
ter bevordering van Evangelische kennis en godzaligheid,
ook bij mingeoefenden.*

Eene nieuwe Kerk.

Wij noodigen onze lezers uit, ons in gedachte te volgen naar Tondano, zoo als zij weten zullen de aanzienlijkste gemeente in de Minahassa van Menado, liefelijk aan het schoone meer van Tondano gelegen. Sinds dertig jaren arbeidt daar de zendeling - thans hulpprediker - H. ROOKER. En hij heeft er een recht aangenamen, gezegenden werkkring. Heidenen worden daar in het geheel niet meer gevonden. En onder de Christenen vindt men dáár, meer dan in menige andere streek, een opgewekt godsdienstig en kerkelijk leven. Genoemde zendeling, die ten tijde zijner aankomst vijftien buitengemeenten aan zijne zorg zag toevertrouwd, mag die zorg thans uitstrekken over vierentwintig gemeenten, die alle gevestigd zijn, en voortdurend toenemen in Christelijke kennis, en zich meer en meer ontwikkelen tot zelfstandig, Christelijk leven.

Den 2den November 1884 is ter hoofdplaats Tondano een nieuw kerkgebouw ingewijd. En daarmee is voldaan aan eene lang en diep gevoelde

behoefte; daarmee is een lang gekoesterde wensch van zendeling en gemeente vervuld. Met groote uitvoerigheid heeft Br. Rooker ons een en ander beschreven wat aan die inwijding is voorafgegaan, en wat er alzoo bij die plechtigheid zelve heeft plaats gehad, terwijl hij door eene zeer nauwkeurige beschrijving ons ook de nieuwe kerk zelf in onze verbeelding van buiten en van binnen te aanschouwen geeft.

Wij meenen den lezers onzer »Kleine Stukjes» geen ondiens te doen door hun uit het bericht van den verdienstelijken zendeling, meestal met zijne eigen woorden, een en ander meê te deelen; vooral omdat er ons uit blijken kan, hoe die betrekkelijk nog nieuwe Evangeliebelijders eene belangstelling, een ijver, eene offervaardigheid openbaren, die menigen Christen in Nederland, misschien ook menigen lezer van dit Stukje, beschamen moet. Vestigen wij achtereenvolgens op den opbouw, op de kerk, en op de inwijding onze aandacht.

DE OPBOUW.

Reeds sinds tal van jaren had zich te Tondano de behoefte doen gevoelen aan een nieuw kerkgebouw. Toen in Februari 1845 de geheele plaats door eene

zware aardbeving geteisterd was, had ook de kerk zooveel geleden, dat ze moest worden afgebroken. Sedert dien tijd heeft men zich beholpen in eene noodkerk, eene groote loods zonder zoldering, opgebouwd van de afbraak der oude kerk, waaraan andere ruwe materialen waren toegevoegd. Wel werd al spoedig een erf in het midden der gemeente gelegen tot opbouw eener nieuwe kerk bestemd; bakens werden uitgezet; eene volledige teekening der kerk werd gemaakt; hout werd aangekocht. Maar toen in 1864 dat erf onverwacht op last der Regeering werd aangewezen en gebruikt, om daar eene school voor zonen van inlandsche hoofden te stichten, was eensklaps de hoop van Tondano's gemeente om zich eerlang in 't bezit van een nieuw kerkgebouw te zien gesteld, in rook vervlogen.

Men gaf echter den moed niet op. Eene nieuwe regeeringsverordening, dat voortaan de bouw van scholen en kerken niet meer plaats mocht hebben in verplichten arbeid op bevel der inlandsche hoofden, maar dat de gemeente zelve daartoe besluiten, en vrijwillig daartoe overgaan moest, gaf in de tweede helft van 1867 aanleiding tot het merkwaardig besluit, dat de gemeente van Tondano zich zelve een eigen nieuw bedehuis zou stichten. Zij had toen nog geen eigenlijk gezegden kerke-

raad, maar hare belangen werden behartigd door eenige oudsten. In eene vergadering nu van tweendertig gemeenteleden, als oudsten hare vertegenwoordigers, werd het besluit genomen, dat de gemeente met eigen middelen en krachten, zich een bedehuis zou bouwen, dat een sieraad der plaats moest worden, dat als Godshuis uitnemender moest zijn dan eenige andere woning ter plaatse. In de zestien kampongs, waarin het district verdeeld is, werd dit besluit meêgedeeld in vergaderingen van mannen en vrouwen, en aan het oordeel der gemeenteleder onderworpen. En zie, groot en klein was er hoogelijk meê ingenomen, en ieder verklaarde zich bereid naar vermogen, door giften of door arbeid, tot dat groote werk bij te dragen.

Al spoedig werden nu de handen aan het werk geslagen. De gemeente kocht een erf, wel niet zóó goed gelegen als het eerste, dat haar ontglipt was, maar toch in het midden van de plaats, en zeer geschikt voor het doel. Dit was het eerste, en is misschien tot heden nog het éénige voorbeeld in dit land, dat voor het bouwen eener kerk een eigen erf gekocht werd. Een zestigtal huurlingen werd nu aangenomen om in het bosch hout te kappen, terwijl de gemeenteleden de aldus verkregen balken van allerlei afmeting in vrijwilligen, onbetaalden arbeid over bergen en dalen naar de negorij

sleepten. Dat was een feest en een geestdrift! Met gejuich, soms onder het zingen van een psalm- of gezangvers werden de zware balken met vereende krachten uit het bosch gesleept, terwijl de paarden, die men soms gebruikte, om ze later langs den vlakkeren weg tot op het kerk-erf te trekken, met groen en bloemen waren getooid. Zelfs vormde zich uit eigen beweging onder de leiding van de weduwe van een districtshoofd eene vrouwen-vereeninging om den kerkbouw te steunen. Des Zondagmiddags kwamen de vrouwen bijéén en hielden eene godsdienstige bijeenkomst, waarbij ééne in gebed en dankzegging voorging en anderen, naar aanleiding van de toespraak in de morgen-godsdienst-oefening, een opwekkend woord spraken, terwijl allen zich verbonden, om elk half jaar een kwartje voor den kerkbouw af te zonderen. Ook op andere wijs toonden de vrouwen voortdurend hare belangstelling in de groote zaak. Als de mannen des morgens vroeg in massa naar het bosch waren gegaan om balken te sleepen, zorgden de vrouwen, dat zij na hunne terugkomst op een meer dan alle-daagsch middagmaal werden onthaald, dat in de ruime loodsen op het kerk-erf op voor de gelegenheid opgeslagen tafels stond toebereid, terwijl de vrouwen daarbij bezig waren met veel dieneus. Soms ook werden de gehuurde arbeiders in het

avonduur op koffie en gebak onthaald. Op zekeren avond heerschte er bij heerlijk maanlicht eene buitengewone drukte in de negorij. Eenige balken waren bij het houtsleepen op ongeveer een paal afstands van de negorij blijven liggen. De mannen hadden die niet tot aan het erf kunnen brengen. En nu togen bij onderlinge afspraak de vrouwen aan 't werk. Met vereende krachten trokken zij aan dikke touwen de balken naar het kerk-erf heen, niet zonder de noodige luidruchtigheid, maar toch met vroolijke opgewektheid, met een waar genot, zoodat zij zelve verklaarden nog nooit zulk aangenaam werk te hebben verricht.

Intusschen ging de arbeid niet altijd zóó goed voort als in den beginne. De overeenkomst met de eerste huurlingen moest na eenigen tijd in 't belang der gemeente worden verbroken; het houtkappen moest voortaan in daghuur worden verricht. Niet altijd kon men tijd en menschen vinden zoowel voor het vellen der boomen, als voor het sleepen der balken en het bewerken van het hout, welk laatste op het kerk-erf geschiedde. Toen de eerste geestdrift wat bekoelde, deed de zwaarte en lange duur van den arbeid sommigen vertragen, terwijl zich vaak geldgebrek deed gevoelen. Wel vloeiden er bijdragen toe van nabij en verre; wel was de gemeente steeds bereid telkens weêr wat te geven;

maar er was voortdurend zóó veel noodig! Als het werk in vollen gang was, gleden duizenden guldens al spoedig door de vingers. Zóó stonden de werkzaamheden soms voor enkele maanden, ook wel eens een jaar lang, stil.

Intusschen werd de oude geestdrift ook telkens weêr opgewekt. Toen in 1875 het gebouw in geraamte was opgezet, en de gemeente met onverholen blijdschap deze aanvankelijke vrucht van hare inspanning en offervaardigheid mocht aanschouwen, werden, zonder dat iemand daarvoor betaling vorderde, twaalf duizend stuks atapblad (1) voor de dakbedekking bijeen gebracht, eene waarde vertegenwoordigende van *f* 400. En het dekken zelf werd in onbetaalden arbeid onder gejuich en met geestdrift in één dag volbracht.

Sedert dien tijd ging het met het werk steeds vooruit. Moest het soms voor korter of langer tijd worden gestaakt, het werd daarna weêr krachtig of langzaam voortgezet.

Kinderlijke blijdschap vervulde aller hart, toen op zekeren tijd een 93tal kisten aankwamen, die elk een dozijn eenvoudige Amerikaansche stoeltjes bevatten, welke men te Batavia had aangekocht. Van Kema waar zij ontscheept waren, had de

(1) Bladen van den sago-palm.

gemeente die kosteloos met karren naar Tondano gebracht, terwijl men voor dien aankoop met groote blijmoedigheid *f* 1600 had bijeen gezameld. Jammer maar, dat die kisten nog zoo lang op het erf moesten blijven staan, wachtende op den tijd, dat zij konden worden ontpakt, dat de stoelen konden worden in gebruik genomen.

't Was inderdaad of allerlei oorzaken samen werkten om het gewenschte tijdstip, dat men de kerk voltooid zou mogen zien, gedurig al verder te verschuiven. Br. ROOPER besloot dan ook eindelijk eene krachtige poging te wagen om het groote werk tot het lang gewenschte einde te brengen. Den volksaard wel kennende, die de Minahassers tot krachtig handelen zou aansporen, wanneer maar eerst een bepaalde termijn voor de voltooiing van den arbeid zou zijn vastgesteld, deed hij in Mei des vorigen jaars in eene kerkeradsvergadering het voorstel, dat de inwijding van het nieuwe kerkgebouw, zonder belemmering van Hooger hand in October van dit jaar zou plaats hebben. De kerkeraad aarzelde aanvankelijk dit voorstel aan te nemen, omdat er nog zoo veel te doen was. Maar op aansporen van onzen Broeder, werd werkelijk dat besluit met algemeene stemmen genomen. In de gemeente wekte het algemeene blijdschap en nieuwe bereidvaardigheid om alle krachten in te spannen.

Ja, wel was er nog ontzaggelijk veel te verrichten. Maar de gemeente was tot vrijwilligen arbeid en tot nieuwe geldelijke offers bereid, en, kon men niet alles terstond betalen, er moest dan maar een kleine schuld op de kerk blijven rusten, die men zoo spoedig mogelijk zou afdoen. (1) Het kerk-erf werd nu welhaast een tooneel van ongekende drukte en bedrijvigheid. De kerkbouw, de aanstaande voltooiing, de daarop volgende inwijding waren in dagelijksche en godsdienstige bijeenkomsten de groote onderwerpen van het gesprek. Ongestoord kon de laatste arbeid worden voortgezet. En eindelijk in 't laatst der Octobermaand was alles gereed. Tondano's kerkgebouw prijkte daar in al den glans der nieuwhed; een sieraad van de plaats; vrucht van veel gebed en arbeid; bekroning van veel inspanning, strijd en opoffering der Christelijke liefde. Was het wonder, dat de ge-

(1) Br. ROOKER heeft eene nauwkeurige opgave ons toegezonden van de verschillende giften, die voor den bouw en de inrichting der kerk zijn ingekomen. Daaruit blijkt dat een en ander ongeveer *f* 25000 gekost heeft. Deze aanzienlijke som is bijna geheel door de Christenen van Tondano bijeen gebracht. Op die lijst van bijdragen en giften vinden wij onder andere vermeld, dat het tweede zakje in de godsdienstoefeningen, waarvan de opbrengst bepaaldelijk voor den kerkbouw bestemd was, *f* 4150 heeft opgebracht. De schuld, die bij het afzenden van het bericht nog niet voldaan was, bedroeg *f* 863.

meente haar nieuw en fraai bedehuis met innig welgevallen beschouwde, en aller hart vervuld was met kinderlijke blijdschap, met dank aan God, die na veel teleurstelling het werk toch eindelijk zoo goed had doen gelukken!

DE KERK.

Laat ons thans, lezers, het voltooide gebouw met zijne naaste omgeving eens in oogenschouw gaan nemen. Het uitvoerige bericht van Br. ROOKER geeft er ons eene genoegzaam duidelijke voorstelling van.

Het front der kerk is naar het westen. Uiterlijk kan het gebouw zich niet in zijn ware gedaante voordoen door de afhangende dakbedekking, zoo noodig voor beschutting tegen weêr en wind. Het afhangend dak rust aan de zijkanen en van achteren op een rij pilaren. Aan den vóórkant is eene gaanderij van $2\frac{1}{2}$ meter over de geheele breedte aangebracht. Eene evenzeer over de geheele breedte van het gebouw gemetselde trap leidt door drie ingangen tot die gaanderij. Deze heeft eenige verfraaiingen en is met drie kleine dakjes met het groote dak verbonden. Daardoor heeft de kerk beter aanzien gekregen. Een portaal van gelijke bewerking is

voor de deuren aan de Noord- en Zuidzijde aangebracht. Achter aan de kerk is eene kamer gebouwd, 6 meter breed en 7 meter lang, even hoog van wand als de kerk zelve. Het dak van dit toevoegsel loopt in het hoofddak. Uit die kamer gaat men met een trap naar de ruimte boven zoldering en boog der kerk. Aan den vóórkant zijn drie deuren tegenover de ingangen van de gaanderij; aan elk der zijwanden heeft men ééne deur, en nog ééne is er in de achterzijde van het gebouw tegenover die der aangebouwde kamer.

Treden wij de kerk binnen, dan vertoont zich aan ons oog een ietwat langwerpig vierkant van 22 meter op 30 meter. De wanden zijn $6\frac{1}{2}$ meter hoog, doch daar de zoldering gebogen is, vertoonen zij slechts eene hoogte van $5\frac{1}{2}$ meter. In de beide zijwanden staan drie vlugge boogvensters. In den achterwand is aan elken kant van de deur één venster, terwijl in het aangebouwde vertrek twee ramen zijn aangebracht, geheel gelijk van vorm met die in de kerk. De onderste vakken der ramen zijn van matglas. In de bogen boven vensters en deuren, zoomede in de ronde tuimelraampjes boven de deuren is gekleurd en mat glas gezet, hetgeen eene zeer eigenaardige uitwerking heeft.

Het middenschip der kerk, 12 meter breed en

20 meter lang, is omgeven door zestien houten pilaren, die door den vloer heen op en in het onderstel rusten, en doorloopen tot boven den boog, waar de verbinding bewerkstelligd is, zoodat in de kerk geen enkele verbindingsbalk zichtbaar is. De pilaren zijn van onderen ruim een meter hoog vierkant betimmerd, en dan met lijstwerk omgeven. Van daar af zijn zij achthoekig en loopen ietwat spits toe, terwijl zij van boven van eenig kapiteel voorzien zijn.

De preekstoel, aan den achterkant van het middenvak geplaatst, is een fraai kunststuk. Vlug staat hij geheel vrij op één poot, die met lofwerk en consoles bedekt is, terwijl de trap, die van sierlijke leuningën voorzien is, tegelijk tot steun van 't geheel dient. De preekstoel draagt zelf het klankbord, dat met vier stijlen er op rust.

In het middenschip zijn de stoelen zóó geplaatst, dat zij drie vakken vormen met twee looppaden er tusschen. Ook aan weërszijde van den preekstoel bevinden zich dwarsrijen stoelen. In de vakken, die het middenschip omringen zijn oplopende banken of eigenlijk er zijn drie rijen beschotten met lesse-naars gemaakt, en daar tusschen zijn stoeltjes geplaatst, terwijl tegen het laagste beschot aan de buitenzijde nog eene gewone zitbank bevestigd is. Ruim 150 stoelen kunnen er hier en daar nog

worden bijgezet, en in dat geval zijn er in de geheele kerk ongeveer 1550 goede zitplaatsen. Bij de plechtigheid der inwijding bevatte de kerk nog veel meer menschen dan er zitplaatsen waren.

Merken wij bij ons rondzien nog op, dat de vensters voorzien zijn van flinke gordijnen, waarvoor het groene saai reeds jaren geleden in Nederland aangekocht was, en dat de rand van den preekstoel zoowel als die van de voorlezersbank zeer net met groen laken bekleed is. En vergeten wij niet op den lessenaar van den preekstoel den kwarto Maleischen Bijbel op te merken, indertijd door den Zendingeling RIEDEL ten geschenke gegeven, en nu onlangs voor het tegenwoordig gebruik in Nederland op nieuw ingebonden in zwart marokijnleder, verguld op snede, met zilveren beslag. Letten wij voorts nog op de doelmatige verlichting. Om elken pilaar is $3\frac{1}{2}$ meter boven den vloer een krans van acht muurlampen; ook aan de zijwanden is hier en daar verlichting aangebracht even als op den preekstoel, zoodat de geheele kerk 156 lampen heeft, die voldoende licht verspreiden. Zien wij nog eens rond, hoe keurig dat alles is afgemaakt, hoe net dat alles geverfd is; en slaan wij, weêr naar buiten gaande, nog eens een blik op het erf dat het kerkgebouw omringt, dat met de grootste zorgvuldigheid is in orde gebracht, flink omheind,

met steenen pilaren aan de hoeken en aan de poorten. En mij dunkt, lezers, gij hebt in uwe verbeelding een recht aangenaamen indruk van het geheel gekregen, en gij voelt, dat het Tondano's gemeente gelukt is het ideaal te verwezenlijken, dat haar sinds jaren voor den geest stond, een fraai en doelmatig bedehuis in eigendom te bezitten, waarin zij den Eenig Waarachtige, dien ook zij als hun God en Vader in Christus hebben leeren kennen, op waardige wijs kunnen verheerlijken en dienen!

DE INWIJDING.

Niet zonder reden was door den Voorganger van Tondano's gemeente in de kerkeruads-vergadering, waarvan wij hierboven spraken, juist de maand October aangewezen, als het tijdstip voor de voltooiing en de inwijding van het kerkgebouw. Aan die maand toch zijn èn voor de gemeente èn voor hem zelf eigenaardige herinneringen verbonden. Jaarlijks herdenkt men nog altijd in October de aankomst van den zendeling RIEDEL te Tondano, omdat, ofschoon reeds vóór zijne komst het Evangelie in die streken niet onbekend was, en hij er zelfs eene kleine gemeente vond, toch eigenlijk van RIEDEL's

vestiging in haar midden, de opkomst en toenemende bloei van de gemeente te Tondano dagteekent. En den 31sten October 1884 was het juist dertig jaar geleden dat Br. ROOKER aldaar zijn zendingsarbeid begon.

Toen dan ook het werk aan den kerkbouw verbonden naar wensch was geslaagd, werd de eerste Zondag na den 31sten October, de 2de November, als de dag der plechtige inwijding vastgesteld. Dat groote nieuws werd spoedig ook buiten de negorij verspreid. En welhaast vernam men van verschillende kanten, dat zeer velen ook uit de buitengemeenten voornemens waren de plechtigheid ter hoofdplaats bij te komen wonen. Doch - hoe gewenscht en aangenaam die belangstellende deelneming ook wezen mocht, - zij had toch ook eene schaduwzijde. Want bij grooten toeloop van buiten, stond het, in verband met de eischen der Oostersche gastvrijheid, te vreezen, dat de gemeenteleden zelve in het ruime kerkgebouw geene plaats zouden kunnen krijgen. Daarom achtte de Voorganger het voorzichtig, naar de buitengemeenten het bericht te zenden, dat men de gebleken belangstelling zeer waardeerde, en kerk en gemeente in de vóórbede der broederen aanbeval, doch dat men aan de kerk-inwijding liefst een meer plaatselijk karakter wou geven, dat de Voorganger bij die gelegenheid liefst

alleen zijne eigen gemeenteleden vóór en rondom zich wilde zien. Later zou men gaarne ook de broeders en zusters van elders eens in het nieuwe bedehuis zien.

In de gemeente zelve werd alles naar behooren geregeld. De leden der huisgezinnen schikten het onderling reeds bij voorbaat zóó, dat zij allen bij beurten, gedeeltelijk des morgens, gedeeltelijk des avonds ter kerk konden komen. En door de welwillende hulp van den Kontroleur der Afdeeling en de beide Districtshoofden werden er zeer goede maatregelen genomen, dat in en buiten de kerk alle onordelijkheid werd voorkomen, en alles met de meest gewenschte plechtigheid afliep.

De Minabasser is gewoon bij de inwijding van kerken en huizen en andere feestelijke gelegenheden versieringen aan te brengen van groen, gekleurde bladeren, bloemen en eerebogen, afgewisseld met veelvuldig gebruik van onze driekleurige vlag. Tot Br. ROOKER kwam men dus ook met de vraag of men de kerk tegen den inwijdingsdag versieren zou. Hij gaf als zijne meening te kennen, dat elke versiering van het gebouw, schade zou doen aan den goeden indruk, dien het zóó van buiten als van binnen op de feestvierenden maken zou. Maar van het erf, dat de kerk omringt, sprak hij opzettelijk niet. Hij wilde dit aan de vrije keus der

gemeente overlaten. En nu ging men weêr met nieuwe geestdrift aan 't werk. Met kinderlijke blijdschap werden langs den geheelen pagger (de heg) versieringen aangebracht, zoodat het geheele terrein een feestelijk aanzien kreeg, terwijl er op het erf op gelijke afstanden pyramidale toestellen van bamboe werden gemaakt, die om eene rechtstandige as konden rondgedraaid worden; toestellen voor eene illuminatie, die des avonds uitstekend gelukte.

Br. Rooker deelt ons meê, hoe hij alleraangenaamst verrast en voor de feestelijkheid der kerkinwijding dubbel gestemd werd door de hartelijkheid, die velen hem betoonden op den 31sten October, den dag waarop hij, gelijk wij hierboven zagen, vóór dertig jaren het werk te Tondano begon. Hij had zich voorgenomen dien dag stil in 't midden der zijnen te vieren, dankbaar den zegen gedenkend zoo ruimschoots van God voor zijn persoon, zijn gezin en zijn werk ontvangen. Maar zie, nadat hij reeds des morgens van verscheidene vrienden deelnemende brieven ontvangen had, kreeg hij des avonds ten zijnen huize een bezoek van de Europeesche ingezetenen en de Districtshoofden. Hij zag ook onder hen vrienden, die van verre gekomen waren en wier tegenwoordigheid hem een zeer gewaardeerd blijk van hartelijke belangstelling was. Bij monde van den Kontroleur van Tondano wenschte het

gezelschap hem geluk in hartelijke bewoordingen, die getuigden niet alleen van achting en liefde voor den persoon des Hulppredikers, maar ook van waardeering en erkenning van den zegen door de Christelijke zending aan de Minahassa en hare bewoners geschonken.

Twee dagen later was het de lang verbeide dag! Het nieuwe kerkgebouw stond daar geheel gereed, te midden van het feestelijk getooide erf, en wachtte voor het eerst den voorganger en de gemeente, om in te gaan in 's Heeren voorhoven en Zijnen naam te loven en te prijzen. »Het was mij,» zoo schrijft Br. ROOKER, »het was mij dien morgen zonderling te moede. Groote blijdschap vervulde mijne ziel en heilige schroom doorhuiverde mijn gemoed. De nu gekomene ure, het groote werk, dat mij wachtte, de gedachte aan zooveel wat voor mijne herinnering opdoemde van strijd en moeite, van zegepraal en welslagen; - maar ook de gedachte aan zoovele geliefde gemeenteleden, die den bouw met mij begonnen, den strijd met mij streden, maar allengs waren heengegaan naar den zooveel heerlijker tempel in de gewesten der eeuwige zaligheid; het besef van het gewicht der inwijdingsure en van mijne geringe kracht; - alles te zamen stemde mij onbeschrijfelijk blijde, maar ook weemoedig; - tot een: »Gode zij lof!» maar

ook tot een: »Heere, sta mij bij!» Dertig jaren lang gewoon voor de gemeente op te treden en dat zeer vele malen, overviel mij toch in dubbele mate een schroomvol gevoel, dat ik bij eenigszins bijzondere gelegenheden altijd bij mij zelf waarneem. Het hart bonsde mij in de keel, toen ik het bedehuis binnentrad, en den preekstoel beklom”...

't Was een prachtige, indrukwekkende aanblik! De ruime kerk was geheel gevuld; geene zitplaats ledig. De Resident en de Predikant van Menado, de Hulppredikers SCHWARZ, LOUWERIER en TEN HOVE, enkele bijzondere vrienden van elders, al de Europeesche ingezetenen der plaats gaven door hunne tegenwoordigheid een aangenaam blijk hunner belangstelling, terwijl nu reeds terstond bij zoo grooten toeloop het doelmatige der inrichting en de goede regeling der zitplaatsen aan het licht kwam. De plechtigheid werd verhoogd door de medewerking van een zangkoor. Gaarne hadden verscheiden kweekelingen der kweekschool voor inlandsche onderwijzers, in vereeniging met eenige onderwijzers en anderen zich voorbereid tot het zingen van doeltreffende zangstukken. De derde onderwijzer aan de kweekschool had zich de moeite gegeven de oefeningen te besturen, terwijl de Heer GRAAFLAND welwillend de noodige wenken en leiding gaf.

Dit koor begon onder het optreden van den voorganger met het aanheffen van »SCHÄFER'S Sonntagslied'', door GRAAFLAND in de Maleische taal bewerkt. Na het votum zong de gemeente het 12de vers van Psalm 118, en daarop riep Br. ROOKER al den aanwezigen een hartelijk welkom toe in het nieuwe bedehuis, terwijl hij hen uitnoodigde het met hem Gode in den gebede toe te wijden. Nadat de gemeente andermaal gezongen had (Psalm 42 : 1) legde ROOKER de woorden van Psalm 118 : 24 en 25 tot grondslag eener korte toespraak, waarin hij de geschiedenis van den bouw in herinnering bracht, dank bracht aan de gemeente voor de door haar betoonde belangstelling, maar ook aan allen van nabij of verre, die het groote en goede werk gesteund hadden, en allen opwekte tot blijde verheerlijking van God, die dezen feestdag had gemaakt en wiens hulp en zegen men ook verder zoo dringend noodig had. Wederom volgde nu een koorgezang, en daarop eene toespraak naar aanleiding van de woorden van Haggai 2 : 10: »de heerlijkheid van dit laatste huis zal grooter zijn dan die van het eerste, zegt de Heer der heirscharen, en aan deze plaats zal ik vrede geven'', terwijl daarna zoowel Psalm 84 : 2-5 als 2 Cor. 3 : 11 den spreker aanleiding gaven om op de prediking des Evangelies in hare uit-

nemende waarde en rijken zegen te wijzen, en de gemeente op te wekken om die steeds hooger te waardeeren, en aan die prediking te beantwoorden door een Christelijken wandel, door een jagen naar die schatten die, tegenover al wat vergaat, blijven tot in eeuwigheid. Een woord van dank in de Nederlandsche taal aan hooger en lager geplaatsten voor ondervonden hulp en belangstelling en een hartelijk nagebed besloot de plechtige godsdienst-oefening, wier indruk gewis niet weinig verhoogd werd door de juist gekozen liederen, door koor en gemeente bij afwisseling aangeheven.

Hiermede was de eigenlijke inwijding der kerk afgelopen. »En zonder twijfel,» schrijft onze Broeder, »ervoer menigeen met mij, dat de Heer Zijne woning in dit huis vestigde. Zijne heilige tegenwoordigheid aan deze Hem gewijde plaats werd door velen met mij levendig gevoeld. Zijn genadige zegen daalde in menig hart neder en was en is ons de profetie, dat Hij in deze woning genade en eere zal geven, en het goede niet onthouden zal dengenen, die in oprechtheid wandelen. Onze ziel love den Heer tot in eeuwigheid!»

Maar - had de inwijding plaats gehad, de feestelijke plechtigheid van den dag was nog niet ten einde. Met groote belangstelling werd nog de avonddienst te gemoet gezien. Dan zou men

de nieuwe kerk verlicht zien en dan zouden ook verschillende sprekers voor de gemeente het woord voeren. Al vroeg stroomden in het avonduur de scharen kerkwaarts. Het werd nog vrij wat voller dan 's morgens. Op verschillende plaatsen dienden twee stoelen drie personen tot zitplaats.

Ook deze godsdienstoefening werd na gezang der gemeente door Br. ROOKER geopend met een kort woord over Joh. 15: 8. Na hem trad Ds. WIKLANDT, Predikant te Menado, op, die vol warm gevoel de gemeente met het haar geschonken voorrecht geluk wenschte en haar opwekte om steeds dankbaar gebruik te maken van haar bedehuis, en het Evangelie te waardeeren, dat haar door haren voorganger steeds zoo krachtig en duidelijk verkondigd werd. Hij richtte daarna een hartelijk woord tot Br. ROOKER, om hem geluk te wenschen met zijne dertigjarige Evangeliebediening, en hem verder voor zijn persoon en zijne gemeente Gods zegen toe te bidden.

Nadat de gemeente gezongen had werd de vorige spreker vervangen door den Hulpprediker LOUWERIER. Deze legde tot grondslag van zijn opwekkend woord de woorden van Paulus (2Cor. 3: 2, 3): »Gijlieden zijt onze brief, geschreven in onze harten, bekend en gelezen van alle menschen; als die openbaar zijt geworden, dat gij een brief van

Christus zijt, en door ouden dienst bereid, die geschreven is niet met inkt maar door den Geest des levenden Gods, niet in steenen tafelen, maar in vleeschen tafelen des harten." De gemeente te Tondano ook naar het voorbeeld van den grooten Heiden-Apostel »een brief" noemende, wees hij achtereenvolgens op den inhoud, op den schrijver, op den lezer, op het doel van dien brief. 't Was een flink en krachtig, ernstig en gemoedelijk woord, (te oordeelen naar de uitvoerige schets, die ons van het gesprokene werd toegezonden), dat zeker op vele der hoorders een diepen indruk zal hebben gemaakt. Met een hartelijk nagebed en het zingen van een lied uit den Maleischen vervolgbundel werd deze tweede godsdiensttoefening besloten.

„De heerlijke dag was ten einde", schrijft onze berichtgever. „Lang nog zal die blijven leven in de herinnering van de gemeente en van mij. Gods goedertierenheden waren menigvuldig. Hij heeft alles wél gemaakt. Zijn heilige naam zij eeuwiglijk geprezen!"

Lezers, wij voegen niets hieraan toe dan de bede, waarin gij voorzeker met ons instemt, dat de stichting en inwijding van Tondano's kerk op den duur een zegen blijke te zijn voor die gemeente; dat haar ijverige Voorganger nog jaren lang gesterkt worde tot zijn gezegend werk, en dat deze zoo

bloeiende gemeente in de Minahassa inderdaad steeds meer een brief van Christus moge zijn, die getuigt van de heerlijkheid van zijn Evangelie, en van de machtige werking van zijn Geest; een brief van Christus, die telkens weêr als Christenen in Nederland dien lezen, hen beschaamt en vootmoedigt, maar ook hunne handen en harten ontsluit om de Christelijke zending te steunen, die zoo schoone vruchten draagt!

Bij M. WIJT & ZONEN, Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap, worden ook uitgegeven de onderstaande Kleine Stukjes, welke tot de navolgende

verminderde prijzen

verkrijgbaar zijn.

Bij aanvraag van 25 Exx. van hetzelfde nummer, worden de prijzen nog met ongeveer een vierde verlaagd.

(De met * geteekende nummers zijn niet voorhanden.)

	Cents.		Cents.
1. Evang. herin. aan zieken	7	24. Heb ik wel genoeg voor de eeuwigheid ?	8
2. Over het nuttig kerkgaan..	5	25. Tweede geschenk der christelijke liefde voor kinderen	10
*3. Over h. doen van belijdenis	5	*26. Voor dienstboden	11
4. Een woord voor menschen, die niet ter kerk kunn. gaan	5	27. Over de feesten	8
5. Het Christend. beschaamd door Heidenen	6	*28. Iets voor armen	4
6. Evangelische herinneringen aan bedroefden	10	29. Jezus, de geneesmeester van zieken	5
7. Evangelische herinneringen aan vaders en moeders	9	30. Evangelische herinneringen aan oude lieden	9
*8. Een woord aan vaders en moeders over den Doop	2	31. Verz. van leerzame brieven en opwekkende verhalen	8
*9. Over het allerbeste Boek	5	32. Opw. tot weltevredenheid	8
10. Onderw. over h. Bijbellezen	12	*33. Een goed woord aan Christen-onders over de opvoed.	10
*11. Het leven v. d. Heer Jezus.	12	34. Franke, de kracht des gel.	7
*12. Iets over het Avondmaal	8	*35. Schets van het leven van Afrikaner	5
13. Opwekk. tot de huisselijke Godsdienst	9	*36. Waarschuwing tegen het kwaadspreken	5
14. Zamenspr. tuss. drie vrienden over de Wedergeboorte	5	37. Iets over de zelfkennis	9
15. Het leven v. William Kelly	7	38. Een woord v. onderrigt en troost in sterfhuizen	12
16. Drie zamenspr. tusschen een' Leeraar en een Huism.	6	39. Men doet niet w. men kan.	8
17. Het dorp Eerenhoef	12	*40. Christelijke onderrigt. tot moed en hope	10
18. Het nadeel van het bij de straat loopen der kinderen	8	41. Waarom word ik niet beter?	11
20. Iets voor herstelden uit krankheid	9	42. Wie zijn hier op aarde de gelukkigste menschen?	9
*21. Iets voor gevangenen	15	43. Gedenk te sterven	10
22. Geschenk der christ. liefde voor kinderen	13	44. Het voorbidd. een pligt der christelijke liefde	8
23. Geschenk voor lidmaten der christelijke kerk	10	45. Opw. tot getrouwe deelname in het Maandel Geb.	10

A 2429103

Cents.	Cents.
*46. Troostw. voor Christenen in alle wederwaardigheden 9	*80. Het liefhebb. der verschijning van Christus. 5
47. Bijbelsch leesb. v. kranken. 10	81. Geef ons heden ons dagelijksch brood 7
*48. Iets uit het leven van Felix Neff, Pred. der Waldenzen 12	82. Uitwendige godsdienstigh zonder godsd. des harten. 9
49. Het geloof in den Heer Jezus Christus, naar Joh. VI. 12	83. Het vertrouwen op God. 8
50. De christelijke oefenschool 12	84. De oudste psalm. 8
51. De goede Herder 10	85. Gebedsverhooring 7
52. Bijbelsch onderwijs over 's menschen bekeering 10	86. Zelfverloochening. 7
53. Genade en pligt 10	*87. De hooge, alles te boven gaande waarde der liefde. 10
*54. Geschenk aan allen, die Gods woord mogen hooren 10	*88. Drie eischen des christelijken levens. 6
55. De Zelfbeproeving. 10	89. Niet in tel. 5
56. Het wandelen als kinderen des lichts 10	*90. Onze aardsche levenstaak. 6
57. Het beste voorbeeld 10	91. Nalatigheid 7
58. Iets over het geweten. 10	92. Bethanië. 8
59. Christel. godsvrucht geen dweepertij 10	93. Een deksel op het hart. 6
60. Het leven van Joh. Eliot. 10	*94. Eene Nieuwe Zendingkaart 30
61. Een woord over onze geestelijken wasdom 7	95. Een Zendingleest in de Heidenwereld 6
62. De Christen 9	*96. Zaligheid 6
63. Aanprijzing van een godvruchtig huiselijk leven. 9	97. God, onze Heilige Vader. 7
*64. Herin. van een dorpsleeraar 7	98. Gods lankmoed. onsbehoud 5
65. Wenken omtrent het gebrek aan schuldgevoel 9	99. De parel van groote waarde 5
66. Handl. tot de algem. kaart der christ. zendingsposten 17	100. Leef ik als een christen? 5
*67. De wederzijdsche pligten in het christelijk leven. 10	101. Terughl. van eene Zendingz. 5
68. De ware vooruitgang. 6	102. Een werk Gods 6
69. Gods hoogheid en der menschen geringheid. 6	103. Uit de gesch. van een Gezang 5
70. Hoe wil de Heer, dat zijne discipelen omtrent Hem zullen gezind zijn en handelen? 6	104. Christend. op de Sandw.-Eil. 5
*71. Godsdienstigheid uit nood. 7	105. Tweedracht over Jezus 4
72. Bidt zonder ophouden. 7	106. Nederl. O.-I. en het Ned. Zendel. (Met de feestplaat). 25
73. Het beste Avondmaalskleed 7	107. Sanl, een treurig beeld v.d. ontwikkelingsgang der zonde 5
74. Daniël 12	108. Ned. Oost-Indië en het Ned. Zendinggen. 2e st. 1e ged. 6
75. De beste fakkel. 6	109. Rizpa, of de liefde eener moeder. 5
76. De vriendschap der wereld. 4	110. Ned. O.-I. e. h. Ned. Zendel. 2de st., 2de ged. 8
77. Wat doet men voor Israël? 7	111. Tesser op Savoe 7
78. Maria, d. moeder d. Heeren 11	112. Ned. Oost-Indië, en het Ned. Zendinggen. 3e st. 1e ged. 7
79. De levensav. v. vad. Jacob. 7	113. Id., 3e stukje, 2e ged. 7
	114. "De Ramp op Savoe" 7
	115. Ned. Oost-Indië en het Ned. Zendinggen. 3e st. 3e ged. 8

Een volledig stel van de voorhanden stukjes is verkrijgbaar voor f 7,16.

